

SEZNAM ADRESÁTŮ I. SVAZKU LISTŮ
BOŽENY NĚMCOVÉ

Čelakovská, Antonie, rozená Antonie Reissová (1817—1852), vlasteneckým a spisovatelským jménem Bohuslava Rajská, organisovala jako žačka pedagoga Karla Slavoje Amerlinga (1807—1884) v Praze dívčí výchovu a měla svůj dívčí výchovný ústav (viz dopis č. 1.). O její ruku se ucházeli slovenský student a básník Samoslav Hroboň a také právě ovdovělý profesor university v pruské tehdy Vratislavi a básník František Ladislav Čelakovský a Rajská se svěřila se svou bezradností B. Němcové. Němcová jí schválila sňatek s Čelakovským, a tak vzniklo důvěrné vzájemné přátelství Čelakovských a všech zpříbuznělých rodin (Staňků, Fričů) a B. Němcové. Dopisy č. 1, 2, 3, 6, 7, 8, 12, 17, 21, 29, 33, 35, 38.

Čelakovský, František Ladislav (1799—1852), básník Ohlasu písní ruských a Ohlasu písní českých, viz *Čelakovská* Antonie. Dopis č. 28.

Dlabač, Jan (1809—1873), MUDr, lékař v Nymburce, činný také literárně, v rukopisu zanechal dějiny města Nymburka. Dopisy č. 44, 46, 47, 84.

Erben, Karel Jaromír (1811—1870), archivář města Prahy, básník „Kytice“, sběratel pohádek a národních písní. Dopis č. 50.

Faster, Petr (1801—1868), rodák domažlický, vlastenecký pražský hostinský, persekvovaný účastník revolučních akcí r. 1848. Dopis č. 27.

Hanka, Václav (1791—1861), spisovatel, bibliotékář Národního muzea. Dopis č. 55.

Hanušová, Laura, manželka filosofa, profesora pražské university Ignáce J. Hanuše (1812—1869), člena Klácelova Českomoravského bratrstva. Dopis č. 53.

Havlíček, Karel (Borovský, 1821—1856). Dopisy č. 19, 36.

Helcelet, Jan (1812—1876), prof. hospodářství i českého jazyka a literatury v Olomouci a v Brně, redaktor, publicista, člen Klácelova Českomoravského bratrstva, důvěrný přítel B. Němcové. Dopisy č. 56, 62, 63, 74.

Hlavsová, Anna Milina (1811—1892), dcera mlynáře z Nových mlýnů

- na někdejšíh Primátorském ostrově u tehdejšího Mostu císaře Františka Josefa, dnešního Mostu Švermova, proti Letné; mlýn měl č. pop. 1242-II (viz Olga Zielecká, Rodokmen Josefa V. Friče, 1938, str. 46, a Fr. Ruth, Kronika královské Prahy, 1903, str. 793.) Dopis č. 52.
- Hušek*, Jan Hostivít (1815—1872), hospodářský správce v Jindicích u Uhlířských Janovic, hospodářský spisovatel. Dosavadní vydání korespondence B. Němcové udávají jeho křestní jméno Josef Hostivít, Masarykův slovník naučný však Jan Hostivít. Dopis č. 80.
- Klácel*, František Matouš (1808—1882), mnich řádu augustiniánského, profesor filosofie v Brně, redaktor Týdenníku a Moravských novin, persekvovaný pro své názory necírkevní, socialistické a utopicky komunistické. S úzkým kroužkem svých přátel (I. J. Hanuš, Jan Helcelet, B. Němcová, Veronika Vrbíková) vytvořil Českomoravské bratrstvo, pokus o obec, která si vytkla opravné společenské cíle; ale tento svazek neměl dlouhého trvání. Klácel napsal Boženě Němcové rozsáhlý kurs o dotavadním reformistickém a utopistickém socialismu a komunismu ve formě rozhovorů se sestrou Lidmilou nebo Luděnkou, jak přezval svou žačku a přítelkyni, a otiskl jej nejdříve v svých Moravských novinách (1849) a pak knižně (Listy přítele k přítelkyni o původu socialismu a komunismu) anonymně téhož roku. Dopis č. 39.
- Klement*, Antonín, MUDr, lékař v Domažlicích. Dopis č. 61.
- Konopa*, Jan, syn sedláka Josefa Konopy a synovec rychtáře Josefa Konopy, obou z Mrákova na Chodsku, po statku se mu říkalo Honza Kůbuc. V dětství oslepl, ale byl to mladík nadaný a uvědomělý, takže v něm B. Němcová našla vnímavého přítele a osvětového pomocníka. Tento žák plzeňského profesora J. F. Smetany, horlivý „čtenář“, dobrý muzikant a lidový, strhující řečník se dostal pro svou politickou činnost i do vyšetřování. Zemřel r. 1875, stár 48 let. Dopisy č. 24, 25, 32, 42.
- Lambl*, Vilém Dušan (1824—1895), MUDr, revolucionář z r. 1848, žurnalista, který se osvědčil zejména jako dopisovatel z Balkánu, profesor lékařství na universitách v Charkově a ve Varšavě. Dopis č. 88.
- Lauermannová*, Kateřina, dcera Josefa Jungmanna. Dopisy č. 9, 22, 40.
- Ludvík*, Josef Myslimír (1796—1856), kaplan v Náchodě, do r. 1847 lokalista v Studnici, pak farář v Boušíně. Na pensi žil od r. 1848 v České Skalici. Činný byl jako vlastivědný spisovatel a překladatel. Dopis č. 11.

- Mencl*, Josef Branislav (1815—1864) z Karlína, vynikající kovolitec, příznivec B. Němcové. Dopis č. 45.
- Myška* (Miška), Josef, lékárník ve Všerubech, u něhož Němcovi bydlili. Dopisy č. 30 a 43.
- Palacký*, František (1798—1876), historiograf národa českého, autor Popisu království Českého (1848), pro nějž mu B. N. posílá v svém dopise materiál. Dopis č. 20.
- Pittner*, Antonín, kupec a v letech 1865—1888 starosta města Polné, otec spisovatelky Vlasty Pittnerové. Dopisy č. 4 a 5.
- Podlipská*, Sofie — viz *Rottová*, Žofie.
- Pospíšil*, Jaroslav, vl. Jan (1812—1889), pražský knihkupec a nakladatel, vydavatel Národních báchorek a pověstí B. Němcové. Dopisy č. 10, 15, 16, 18, 26, 31, 85.
- Purkyně*, Jan Ev. (1787—1869), slavný fyziolog, profesor university ve Vratislavi, od r. 1850 v Praze. Dopis č. 59.
- Rajská*, Bohuslava — viz *Čelakovská*, Antonie.
- Reissová*, Antonie — viz *Čelakovská*, Antonie.
- Rojek*, Jan N. Karel (1804—1877), farář v Bohuslavicích u Nového Města nad Metují, pak děkan v Novém Městě nad M., vlastivědný spisovatel. Dopisy č. 14 a 37.
- Rott*, Eustach Jakub (1797—1869), pražský obchodník, otec Johany, Žofie a Jindřicha (1837—1906). Dopis č. 75.
- Rottová*, Anna, roz. Voglová z Tábora, manželka Eustacha Jakuba Rotta. Dopisy č. 75 a 77.
- Rottová*, Johana (1830—1899), provdaná 7. I. 1852 za prof. kreslení Petra Mužáka, spisovatelka Karolina Světlá. Dopisy č. 67, 72, 76, 77, 90, 92, 94.
- Rottová*, Žofie (1833—1897), provdaná za MUDr Josefa Podlipského spisovatelka Sofie Podlipská. Dopisy č. 67, 76, 77, 79, 81, 82, 83, 89, 91, 93, 95.
- Staněk*, Václav (1804—1871), MUDr, pražský lékař, český politik. Dopis č. 41.
- Staňková*, Božena (1833—1889), dcera MUDr Václava Staňka a Karoliny roz. Reissové; provdala se r. 1856 za ing. Josefa Šetlíka. Dopis č. 34.
- Staňková*, Karolina (1813—1867), sestra Antonie Reissové-Rajské Čelakovské, žena MUDr Václava Staňka. Dopisy č. 23, 48, 87.
- Světlá*, Karolina — viz *Rottová*, Johana.
- Šembera*, Alois Vojtěch (1807—1882), literární historik a filolog, od r. 1850 profesor české řeči a literatury na universitě ve Vídni. Dopisy č. 49, 58, 60, 64, 69, 86.

- Špott*, Jan (1813—1888), MUDr, od r. 1847 docent vodoléčby na pražské universitě. Dopis č. 13.
- Tesař*, František, pedagogický publicista, učitel Jaroslava Němce v Budči. Narodil se r. 1818 v Dubu v jižních Čechách. Dopis č. 78.
- Vrbíková*, Veronika (1829—1891), dívka z brněnské rodiny, členka Českomoravského bratrstva Klácelova, r. 1853 provdaná za Matěje Mikšíčka (1815—1892), spisovatele, spolupracovníka Klácelova, sběratele moravských národních pohádek. Dopisy č. 51, 54, 57, 65, 66, 68, 70, 71, 73.

*

1. *Antonii B. Rajske v Praze před srpnem 1844* str. 11
 Orig. 1 list 8°, NM. Nejstarší dochovaný list Boženy Němcové, nedatovaný. V dopisu není ještě zmínka o provdání Antonie (1845).
 ... *s otcem* — otec B. N. Jan Pankl si zajel z Ratibořic k dceři do Prahy, patrně na rozloučenou, nežli se Panklovi ve službách ratibořické vrchnosti odstěhovali do pruské Zaháně (20. dubna 1845); *Chlumecká doktorka* — paní Gollová z Chlumce nad Cidlinou, matka historika Jaroslava Golla; ... *po sestře odeslati* — B. N. dopis poslala po své sestře Marii, která byla tehdy v Praze u Němců.
2. *Antonii B. Rajske v Praze 8. srpna 1844* str. 12
 Orig.: 1 dvojl., 8°, NM. Na str. 4. adresa.
 ... *pro H — citíte* — pro Hroboně.
3. *Antonii B. Rajske do Prahy z Ratibořic po 13. srpnu 1844* str. 14
 Dopis nedatovaný, obsahově navazující na list z 8. srpna, odpověď na dochovaný dopis Rajske z 13. srpna, poslaný za B. N. do Ratibořic. B. N. píše z Ratibořic. Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.
Lituji H. — Samoslava Hroboně; *Mou úctu panu Dكتورovi i pani sestře* — MUDr Václavu Staňkovi a jeho ženě Karolině, Loty, sestře Bohuslavy Rajske.
4. *Antonínu Pittnerovi do Polné z Prahy 2. ledna 1845* str. 19
 Orig.: 1 dvojl. 8°, Městské museum v Polné.
 ... *v polo— vpůli, v pasu.*
5. *Antonínu Pittnerovi do Polné z Prahy 18. února 1845* str. 21
 Orig.: 1 list, 8°, Městské museum v Polné.
 ... *ve Květech od Tyla* — 13. února v Květech (str. 73), anonymní příspěvek J. K. Tyla, „Třetího února. Arabeska do památníku všem přátelům“.

telům a pánům z Merendy“; — *s vaším referátem ve Včele* — 28. ledna značka ** píše v České včele (str. 32) v dopisu „Z Polny“ také o Moravě: „Morava nás dojírá jako krásné děvče, co jedním okem pláče a druhým se usmívá.“

6. *Antonii B. Rajske v Praze před 2. dubnem 1845* str. 22

Nedatovaný dopis. Podle přání B. N., že by chtěla ještě jednou mluvit, t. j. osobně se sejit s Rajskou, nutno časově zařadit těsně před svatbu a odjezd novomanželů Čelakovských do Vratislavě (před 2. dubnem 1845). Václav Tille a Zdeněk Záhoř datovali list březnem 1845, Gebauerová dokonce (G I. 3) list vložila mezi první list B. N. Rajske a dopis z 8. srpna 1844. Orig. 1 dvojl. 8°, NM. Na str. 4 adresa.

...*po sestře* — po sestře B. N. Marii; *Panu Profesoru* — Fr. L. Čelakovskému.

7. *Antonii Čelakovské do Vratislavě z Prahy 20. května 1845* str. 23

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

Když jsem posledně... B. N. vypráví o zájezdu do Ratibořic, který podnikla v srpnu 1844 s dětmi a o němž obšírnou zprávu podali její přítel a lékař MUDr Josef Čejka, literárně činný zejména jako překladatel ze Shakespeara a z lidové poesie španělské a novořecké (Česká včela, 1844, str. 307d.), a mladý básník Josef V. Frič (Paměti, I., 1891, str. 257), kteří se tam oba s ní setkali; ...*dítky Vaše* — děti Fr. L. Čelakovského z prvního manželství; ...*pohádku o zaklené holubici* — není známa z dochovaného díla B. N.; *do země jednohlavého orla* — do Pruska, do Zaháně, kde byli její rodiče; *V malé zahrádce, růže, čtvero poupat, pějící slavík* — rodina Čelakovského; *Můj Drahotín* — tak říkala B. N. svému nejmladšímu synu Jaroslavovi; *Dora* — dcera B. N. Theodora trpěla celý život skrofulosou; *Marie* — sestra B. N.; *Podobizna* — B. Němcové, kterou si dal vytvořit malířem J. V. Helličem MUDr Václav Staněk; *Almanach* — který chystaly pražské spisovatelky již před odjezdem Rajske, jehož redakce byla svěřena B. Němcové a jenž pro odjezd B. N. na Chodsko a pro skrovné literární schopnosti ostatních účastnic nebyl uskutečněn (viz dále pozn. k dopisům č. 12, 16, 18 a 21); *do přednášky k Jonákové* — slečna Eleonora neboli vlasteneckým jménem Vědoslava Jonáková převzala dívčí ústav Bohuslavy Rajske; *Paní Zapovou* — Honoratu z Wiśniowských, polskou spisovatelku, provdanou za českého spisovatele, historika K. V. Zapa; *kromě písní litevských* — Fr. L. Čelakovský vydal r. 1827 překlad Litevských nár. písní; *popsání města Božího* — překlad sv. Augustina O městě božím (1828); *Bradkova* — správně Brádková

Barbora, r. 1848 členka výboru Slovanek; *do Nepomuk* — muž B. N. Josef Němec má být z Prahy přeložen do Nepomuku pod Zelenou horou; *čestný ouřad* — redigování Almanachu pražských spisovatelek; o osudu tohoto almanachu viz pozn. k dopisům č. 12, 16, 18, 21; *stranu mých povídek* — t. j. pohádek; *Čejka* — MUDr. Josef Čejka; *loudavého Pospíšila* — Jaroslav Pospíšila, nakladatele Národních báchorek a pověstí Boženy Němcové; *Nepohrdněte tím malým dárkem* — B. N. dala do prvního svazku Národních báchorek vytisknout věnování: Milé přítelkyni / Paní / Bohuslavě Čelakovské / připisuje tyto památky národní / Božena Němcová /.

8. *Antonii Čelakovské do Vratislavě z Prahy 24. července 1845* str. 26
Orig.: 1 dvojl., 8°, NM. Gebauerová (G I. 32) otiskla s chybou v datu: 2. VII.

dárek malý — Národní báchorky se vtištěným věnováním; *Tři přadleny*, správně Tři přadleny, pohádka vyšla v České včele 1844; *sleč. Volfova* — Vilemína (Mína) Volfová, přítelkyně básníka Josefa Jaroslava Kaliny; *sleč. Růžičkova* — Anna Vlastimila Růžičková (1824 až 1869); *mezi Havlíčkem a Tylem* — pro Havlíčkovu kritiku Tylova románu Poslední Čech; otištěnou v České včele 1. a 4. VII. 1845; *Havlíček z Rus* — se vrátil v létě r. 1844, *epigramy na naše nejslavnější muže* — K. Havlíček nepsal, napsal jen Jehelníček Ludmily Češky, kde ironisoval básníky menšího významu, Amerlinga, Kalinu, Tomíčka, Malého, Štorcha, Rubše, Jos. J. Kolára, Filipka a Sabinu; *Storch*, Karel Boleslav — tehdejší redaktor České včely; *neměl Tyl tak naruživou odpověď psát* — v Květech 8. července 1845; *na to milé místečko* — Ratibořické údolí; *naši Mekku* — naši Prahu, město nám tak posvátné, jako je Mekka moslimům; *baron Villani* — Karel Drahotín Maria (1818 až 1883), básník a politik český; *Pan Pícek*, Václav Jaromír (1812 až 1869), podřadný básník; *v přítomnosti nejosvícenějšího...* — zřejmý posměšek na osobu císařovu; *dražeň* — nádraží; *Angličané* — vynálezci parostroje a stavitelé železnic; *Nevole*, Jan, inženýr, známý zejména svým působením v Srbsku; *Innocencie Němečkova* — dcera prof. Petra Němečka z Akad. gymnasia; *Franta Šumavský*, Josef (1796 až 1857), rodák z Klatovska, filolog, jeden z prvních literárních pražských přátel B. Němcové; *Besedy* — vlastenecké besedy, při nichž se recitovalo, zpívalo a tancovalo.

9. *Kateřině Lauermannové do Prahy z Domažlic 17. října 1845* str. 30
Orig.: 1 dvojl., 8°, Olga Votočková-Lauermannová. Na 1. straně nahoře přípisek cizí rukou: od slavné spisovatelky naší Boženy Němcové.

Nepojurdí — nepomate (srovnej ruské *юродивый*, bláznivý); *Bulky* — Bulky, Chodky, manželky Buláků, Chodů; *píšte nápis* — adresu; *Podobířna Pana Otce* — Josefa Jungmanna.

10. *Jaroslavu Pospíšilovi do Prahy z Domažlic 18. prosince 1845* str. 32
Orig.: 1 l., 8°, NM.

jak Vám odcházet budou — jak se budou prodávat.

11. *Josefu Myslimíru Ludvíkovi do Studnice z Domažlic*
7. ledna 1846

str. 35

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM. V záhlaví listu erbík s frakturovými tlačenými iniciálami B. N.

Žernovské holky — ze Žernova, vesnice u Ratibořic; *dlouhou noc* — slavnost na skončení přástek; *vrkoč* — pletený a zdobený koláč; *Vášnosti se ve Květech dočte* — v Obrazech z Domažlicka. Práce, o které zde B. N. mluví, se jmenuje Dlouhá noc, B. N. ji otiskla v České včele 25. a 29. září 1846, viz Spisy Boženy Němcové, IV., 1951, str. 15d.

12. *Antonii Čelakovské do Vratislavě z Domažlic 14. února 1846* str. 37
Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

...teprv za několik dní se budem stěhovat — v Domažlicích z prvního bytu do druhého, od „Pozamentýrů“ do domu naproti klášteru; *Po velkonocích pojedu... do Prahy* — bylo to v dubnu, velikonoce připadly toho roku na 12. duben, o zájezdu B. N. do Prahy nalézáme pak zmínky i v další korespondenci, v dopisu poslaném MUDr J. Špottovi a J. Rojkovi; *s Čejkou* — se svým lékařem dr. Josefem Čejkou; *přicházejí z vesnic* — vypůjčovat si u B. N. české knihy; *Ostatní ste beztoho... čtla* — odkaz na Obrazy z Domažlicka, jež tiskla B. N. v Květech a v České včele: *že jsem napsala* — v V. Obrazu z Domažlicka v Květech 9. prosince 1846; *Do čtvrtého svazku mám udělat předmluvu* — B. N. ji neudělala; *Ten Pospíšil* — nakladatel Jaroslav Pospíšil; *...„almanach“* — ten, o němž je řeč v dopisu č. 7; *paní Zappová* — o ní tamže; *Bohuslavy mezi nimi již nejsou* — takové vlastenky jako Bohuslava Rajska-Čelakovská; *napsala jsem jednu vesnickou povídku* — patrně jde o povídku Domáci nemoc, která pak byla otištěna 16. června 1846 v České včele (viz Spisy B. Němcové IV, 1951, str. 9 a d.), o Dlouhou noc nemůže jít, protože se na podrobnosti zvykoslovné k ní vyptávala P. Jos. Myslimíra Ludvíka teprve 7. ledna 1846; mimo to se o této napsané povídce zmiňuje MUDr Josef Čejka v dopisu poslaném Janu N. Krouskému již před dotazem B. Němcové u J. M. Ludvíka (viz Časopis Národního musea 1919, str. 39–40); *k rodičům* — do Zaháně; *Moje Bohdanka* — dcera Dora (Theodora).

13. *MUDr Janu Špottovi do Prahy z Domažlic po dubnu 1846* str. 41

Orig.: 1 l a 1 l poznámek, 8°, NM. Dopis nedatovaný, ale lze jej datovat bezpečně podle zmínky o zájezdu do Prahy; B. Němcová jej psala po návratu z Prahy, kde byla o velikonocích, t. j. v dubnu 1846, jak víme z jejího předcházejícího listu P. Jos. M. Ludvíkovi i z dalšího listu P. Karlu Rojkovi. Zdeněk Záhoř list zařadil až na konec r. 1846.

z domů — z domova, z Ratibořicka; k dopisu přiložený popis lidového léčení, zažehnávání a zařikávání viz *Spisy B. Němcové III*, 1951, str. 189—195.

14. *Karlu Rojkovi do Bohuslavic z Domažlic 7. května 1846* str. 43

Orig. nezvěstný. Fotokopie originálu, 1 dvojl., 8°, s obálkou, NM.

Nápěv k vodníku — k básni B. Němcové *Vodník*, jde o vlastní hudební skladbu Rojkovu; *dopis redaktorův ve Včele* — Havlíčkův — z 24. dubna 1846; *pan páter Švehla* — František Švehla; *s panem děkanem Regnerem* — Josef Regner (1794—1852), tehdy děkan náhodský, známý jako P. Havlovický z Jiráskovy kroniky *U nás*; *pátera Rožšlapila* — Josef Mnohoslav Rožšlapil (1809—1888), spisovatel pedagogický a náboženský.

15. *Jaroslavu Pospíšilovi do Prahy z Domažlic 16. května 1846* str. 45

Orig.: 1 l., 8°, NM.

při mém pobytí v Praze — v dubnu 1846, viz předcházející listy; *třetí svazek* — Národních báchorek a pověstí B. Němcové; *Noviny* — Pražské noviny, jež K. Havlíček tehdy redigoval; *lépe pospíšilo* — zde si B. N. dovolila drobnou satirickou hříčku se jménem „loudavého“ nakladatele Pospíšila.

16. *Jaroslavu Pospíšilovi do Prahy z Domažlic 11. července 1846* str. 46

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

Noviny — Pražské noviny; *na menší odbyt* — Národních báchorek a pověstí B. Němcové; *pan kritikant* — zpátečnický Jakub Malý, oficiální referent Květů, pracující zřejmě v nakladatelských, honorářových intencích p. nakladatele Pospíšila, nepříznivě psal skoro o každém svazečku *Báchorek*; *zlaté kolovrátky* — pohádky takové, jako je *O zlatém kolovrátku*, kterou B. Němcové pochválil sám K. J. Erben, jenž na její námět napsal svůj *Zlatý kolovrat z Kytice*; „*Anděl strážce*“ — pohádka, kterou B. N. napsala pro chystaný ženský spisovatelský almanach a kterou, když k vydání tohoto sborníku nedocházelo, dala u redaktora almanachu vyzdvihnout, viz dopis J. Pospíšilovi z 28.

XII. 1846; *musím ject do lázní* — do Františkových Lázní, kde pak pobyla od 17. července do 24. srpna; *Jarohněva z Hrádku* — „novely z časů Jiřího Poděbradského“ Jana z Hvězdy (vl. jménem Jana Jindřicha Marka), vydané ve 3 sv. r. 1843.

17. *Antonii Čelakovské do Vratislavě z Domažlic*

25. listopadu 1846

str. 48

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

k rodičům podívám — do Zaháně; Atropos — jedna ze tří Sudiček řeckého bájesloví, kteráž přestřihovala nit lidského života; „*Jaromír*“ — jméno prvního vlastního dítěte Antonie Čelakovské, příštího právního historika Jaromíra Čelakovského (1846—1914); *Scheffer* — Leopold (1784—1862), německý spisovatel; „*Eines nur ist schöner...*“ — Jedno jenom je krásnější a lepší než žena, a to je — matka; *od... pana děkana* — od Jana Fastra, příbuzného revolucionáře Petra Fastra; *kritice p. Malého* — v Květech 30. května 1846; *ta mystifikace s Čackou* — pseudonymu Marie Čacká užívala tajně Františka Bohunka Pichlová, žena MUDr. Bojislava Pichla; r. 1844 rozšířil Pichl zprávu, že selská básnička Čacká umřela (viz Květy, t. r., str. 351, nekrolog básníka V. B. Nebeského „Několik slov na památku Marie Čacké“), ale již za dvě léta se B. Pichlová opět přihlásila, že Čacká je její pseudonym; *sestra Marie* — se provdala v listopadu 1846 za Francouze Jacqua Micheneta, komorníka a pak hofmistra kněžny Dorothey Zaháňské, provdané Talleyrandové.

18. *Jaroslavu Pospíšilovi do Prahy z Domažlic 28. prosince 1846* str. 52

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

zdejšího kníhaře — knihkupce; *Pražský posel* — lidový časopis, vydávaný r. 1846—1848 v redakci J. K. Tyla; *Tylovy spisy* — vydával souborně J. Pospíšil; *Gogolovy překlady* — J. Pospíšil počal r. 1846 vydávat M. Gogola zábavné spisy; *Jiřina* — historická povídka Prokopa Chocholouška (1819—1864), vydaná r. 1846; *Vlnovský* — Marryatova robinsonáda, přeložená J. Zimmermannem a vydaná v Praze r. 1846 s titulem Bremský kormidelník Miloslav Vlnovský; *ač drahý* — tato kniha, vydaná pro mládež, stála 1 zl. 48 kr.; *Kout* — obec jihovýchodně od Domažlic; *Kdyně* — městečko dále na jihovýchod přes Kout; *panu měšťanostovi* — Ant. Em. Faylovi, autoru Právního sekretáře (1838), šlo o nové vydání této příručky; *Slečna Zelinkova* — redaktorka chystaného ženského almanachu; *báchorku „Anděl strážce“* — o ní v dopisu J. Pospíšilovi z 11. července 1846; zařadila ji pak do VII. svazečku Národních báchorek a pověstí; *myslím však, že se toho ne-*

dočkám — B. N. se opravdu nedočkala toho, aby byl ženský almanach uskutečněn a vydán.

19. *Karlu Havlíčkovi Borovskému do Prahy z Domažlic*

13. února 1847

str. 57

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

referát... od Pavlasa — v Pražských novinách 18. února 1847; *Antonín P.* byl soukromý učitel češtiny v rodině Němcových; *Obrázek ode mne* — v České Včele z 5.—9. března 1847; *pan Malý* — Jakub Malý (viz pozn. k dopisu 16.); *do Neumarku* — do Všerub, místa u hranic při silnici do bavorského Brodu nad Lesy; *Rank*, Josef (1816 až 1896), rodák ze vsi Chalub u Všerub, německý spisovatel vesnických povídek (Aus dem Böhmerwalde); *Weisel*, MUDr Georg Leopold (1804—1873), byl také literárně činný (sbírka židovských pověstí, Chodenprozess z r. 1848), Marie Gebauerová (G. I. 71) se domnívala, že jde o pozdějšího německého žurnalistu Eduarda Wessela (1822 až 1878); *panu Tylovi* — doklad o nedochovaném dopisu B. Němcové a o početné jistě vzájemné korespondenci obou těchto významných osobností českého obrození, z níž se nám nedochoval ani lístek; *Štulcovi*, Václavu (1814—1887), profesoru akad. gymnasia, kanovníkovi a proboštu vyšehradskému, katolickému spisovateli; *p. Sládeček*, Václav — rebelantský páter na Tanaberku, u Sv. Anny nad Všeruby; *pozdřavujte pana Václava Nebeského* — Havlíček psal B. Němcové, že redakci České včely přenechává V. B. Nebeskému (1818—1882), básníku a příteli B. N.; *Snad paní censura* — u Obrázku, otištěného v České včele 5. a 9. března, opravdu přehlédla a propustila několik posledních řádek (viz Spisy B. Němcové, sv. III., 1951, str. 108).

20. *Františku Palackému do Prahy ze Všerub 10. listopadu 1847* str. 59

Orig.: 1 dvojl., 8°, na str. 4. adresa. NM. Dopis byl zalepen nálepkou s frakturovým písmenem B.

21. *Antonii Čelakovské do Vratislavě ze Všerub 19. prosince 1847* str. 61

Orig.: 1 dvojl., 4°, NM.

P. Staněk — MUDr Václav Staněk; *s panem manželem* — Fr. L. Čelakovským se B. Němcová sešla patrně ve čtvrtek 19. srpna, jak víme z dopisu Fr. L. Čelakovského, poslaného z Prahy paní Čelakovské (viz Korespondence Fr. L. Čelakovského, III., 1915, str. 488); *i pan švagr* — švagr pí Čelakovské Dr Staněk; *Lotinka* — sestra pí Čelakovské, paní Karolina Staňková; *od paní Vorlíkové* — vdovy po židovském řezníku Rebecky, roz. Reachové (1773—1858); *Pepinka*

Machotková — dívka z družiny Bohuslavy Rajske, provdaná r. 1847 za MUDr Josefa Rudu, kustoda a později bibliotekáře Národního musea, zemřela r. 1877; *paní... Fričová* — druhá sestra paní Čelakovské Johana, žena JUDr Josefa Friče a matka básníka Jos. V. Friče; *Boženka Staňková*, dcera MUDr V. Staňka; *u paní Šafaříkové* — vdovy po Pavlu Josefu Šafaříkovi; *do Orlovky* — jméno vinice a pak villy na Vinohradech, v dnešní ulici Čelakovského; *starý pán* — Josef Jungmann, zemřel 14. listopadu 1847; *Ubohá Lauermannová* — Kateřina, dcera Jungmannova; *paní Rudová* — viz výše pozn. *Pepinka Machotková*; *redaktorka novoročenky* — almanachu, slečna Zelinková; *O té... Pelclové* — Karolina Pelclová, pravnučka historika a buditele Fr. M. Pelzla (1734—1801), narodila se v Liběšicích v Čechách r. 1812, zemřela ve Vídni 31. srpna 1847, Ant. Rybička Skutečský jí napsal v Květech 1847 (č. 140—142) rozsáhlý nekrolog; *o Rettigové* — Magdaleně Dobromile (1785—1845), spisovatelce, autorce kuchařských knih, přítelkyni B. Němcové z doby pobytu v Litomyšli; *Marie Antonie* — vl. jménem Josefa Pedálová (1780—1830), spisovatelsky Dobrovlastka, sestra řádu alžbětinek, přítelkyně Čelakovského, podřadná spisovatelka obrozenská; *Dva starší chlapce* — Hynka a Karla, měli Němcovi v Domažlicích, u koho tam bydlili, nevíme.

22. *Kateřině Lauermannové do Prahy ze Všerub 25. února 1848* str. 69
 Orig.: 1 dvojl., 4°, na str. 4. adresa. Majitelka: Olga Votočková-Lauermannová.

s Tvým zesnulým Otcem v Orlovce — s Josefem Jungmannem ve ville Orlovce na Vinohradech (viz dopis B. Němcové Antonii Čelakovské č. 21).

23. *Karolině Staňkové do Prahy ze Všerub 3. března 1848* str. 72
 Orig.: 1 dvojl., 4°, na str. 4. adresa. Majitel: ing. Ivan Šetlík.

i tu malou lodičku — lístek Fr. L. Čelakovského, připojený k dopisu Antonie Čelakovské z 16. ledna 1848; *Stockböhme* — Čech jako pařez; *Sestra Marie* — provdaná za Jacqua Micheneta; *Bratr Jan* — narozený r. 1821, knihař, r. 1848 voják v Miláně v Itálii, kde po něm mizí poslední stopa; *Slovanský bál* — ve Vídni, uspořádaný slovanskými studenty 9. února 1848; jeho taneční pořádek byl vydán v podobě vějíře, na jehož člancích byly vyobrazeny taneční dvojice v národních krojích slovanských národů; B. Němcová zatoužila po této památce a dosáhla jí; tento vějíř se nám dochoval v její pozůstalosti; *jako modráčku v žitě* — chrp; *pan Čejka* — Dr Josef Čejka; *i Božence* — dceři Staňkových; *paní Rudové* — za svobodna Pepince Machotkové, viz dopis

B. Němcové Antonii Čelakovské č. 21; *libáček* — libánky; *paní z Vorlíku* — paní Vorlíková, viz pozn. k dopisu č. 21; *kteřou pak si vzal Dr Amerling* — učitel, spolupracovník a také nápadník Antonie Bohuslavy Rajske-Čelakovské, se r. 1847 oženil s Františkou Svatavou Michalovickou (1812—1887).

24. *Janu Konopovi do Mrákova ze Všerub před jarem 1848* str. 76

Orig.: 1 dvojl., 8°, Česká Skalice, kamž se dostal tento dopis výměnou s Museem Karoliny Světlé v Českém Dubu; původně byl v majetku rodiny Žofie Podlipské, pak Jaroslava a Ludmily Vrchlických. Datovat lze list tento jen přibližně, je z doby před revolučními otřesy r. 1848, snad tedy z rozhraní let 1847—1848. Gebauerová datovala (G II. 3): „bezpochyby z roku 47. nebo 48“, Záhoř: „z roku 1847 neb 1848“).

Kout, Kút, Kouto — ves jihovýchodně od Domažlic, východně od Mrákova; *báchorky* — Jan Konopa sbíral pro B. Němcovou pohádkový materiál chodský; *u Augsteinů* — židovská obchodnická rodina ve Kdyni; *průmyslová škola* — na konci r. 1846 organisoval Karel Havlíček v Pražských novinách sbírku na tuto potřebnou školu, B. Němcová mu byla sběratelkou příspěvků na Domažlicku.

25. *Janu Konopovi do Mrákova ze Všerub na jaře 1848* str. 77

Orig.: 1 dvojl., 8°, na str. 4. adresa, NM. Dopis nedatovaný, obsahem náleží do jara r. 1848, B. Němcová napsala tento dopis švabachem a starým pravopisem (w, j za í, g za j, ss za š), aby si jej mohli lehce přečíst venkovští čtenáři; ale jsou tu i přeskoky do pravopisu nového.

to uslyšíte věci — jednání o zrušení roboty, o konstituci; *a ty peníze nalezené* — B. Němcová sbírala po venkově i starožitnosti (také staré mince) pro Národní museum.

26. *Jaroslavu Pospíšilovi do Prahy ze Všerub 17. dubna 1848* str. 78

Orig.: 1 dvojl., 4°, NM.

lonského roku — r. 1847 byla B. Němcová v Praze v srpnu, viz dopis B. Němcové Antonii Čelakovské z 19. prosince 1847; *knihari* — zde je míněn knihkupec; „*Selská politika*“ — ve Včele (časopis změnil r. 1848 název Česká včela ve Včela) z 12. a 15. dubna 1848 (viz Spisy B. Němcové, III., 1951, str. 112d.); *Pražský posel* — vycházel od dubna 1848 týdně; „*toho pána co tak hezky humí psát*“ — Jos. K. Tyla; *na kredit* — na úvěr, na dluh; *Spravedlivá historie Česká* — správně „Spravedlivá kronika česká“ Jakuba Malého (1846); *Život Josefa*

Cisáře — V. A. Schwimmer, „Císař Josef II.“, Praha 1847, Litomyšl 1848; „*Napoleon*“ Bonaparte — práce Jakuba Malého, vydaná J. Pospíšilem 1848—1849; „*Jiřina*“ — historická povídka Prokopa Chocho-
louška (1819—1864); *Isidor, sedlák lhotský*, napsal Josef Huber, pře-
ložil Fr. Sláma (vyd. 1845); *Spisy Jana z Hvězd* (Jana Jindřicha Mar-
ka) vycházely u J. Pospíšila od r. 1844; *Nieric* (Karl Gustav Nieritz,
1795—1876), německý spisovatel povídek pro mládež, hojně u nás
tehdy vydávaný; *Šmid* (Christoph von Schmid, 1767—1854), němec-
ký spisovatel, stejně populární u nás autor povídek pro mládež; *Mistr
Jordan* — povídka ze života řemeslnického od Heinricha Zschokka
(1771—1848), pro české vydání ji „vzdělal“ sám Jaroslav Pospíšil,
Praha 1847; *Několik těch nových plátek* — letákových, jarmarečních
tisků, B. Němcová především myslí ty, jež měly ráz politický; „*Prostá
mysl od Pešky*“ (Bedřicha Pešky), vyšla 11. dubna 1848 v 44. čísle
Květů; *Ponocný*, píseň Al. Jelena na slova M. Příbyla (Zlatý zpěvník
I., 3. část); „*Klíč štěpařský od Pixy*“ (Františka), vydaný Maticí čes-
kou r. 1848; *K Stupartovi* — do zájezdního hostince v Štupartské ulici
v Praze na Starém městě; 8. sv. *báchorek* — už nevyšel, ač B. Němcová
připravovala pro něj materiál (viz Spisy B. Němcové, II., 1850, str.
249d., Dodatky — Divotvorná harfa a snad i jiné).

27. *Petru Fastrvi do Prahy ze Všerub 3. května 1848* str. 81

Orig. byl policií nalezen u Petra Fastra a s jinými doklady o jeho
činnosti poslán do Vídně; dr. František Roubík získal opis z vídeň-
ského Archivu der obersten Polizey Behörde; v dokumentu tomto
tvorí první část dopis Josefa Němce, muže B. Němcové, sdělení B.
Němcové je k němu připojeno. Dopis Josefa Němce, datovaný
3. květnem 1848, viz Miloslav Novotný, *Život Boženy Němcové*,
I., 1951.

...*za ty sedláky*—hiršovské, z Hiršavy (Hirschau), chodské vesnice,
jež náležela hraběti Stadionovi; vypravili se do Prahy k českým poli-
tikům se žádostí o pomoc proti úřednickému útlaku; *za volence* — za
poslance, Josef Němec byl kandidován (viz Konstituční Pražské no-
viny 8. června 1848, otisk: Miloslav Novotný, *Život Boženy Němcové*,
I., 1951, a dopis B. Němcové A. Čelakovské z 29. VII. 1848;
Alexandra — dcera Petra Fastra (žila v l. 1839—1917), snad byla na
faře u děkana Jana Fastra, k němuž B. Němcová neměla plnou důvěru.

28. *Františku Ladislavu Čelakovskému do Vratislavě z Nymburka*

27. července 1848

str. 83

Orig.: 2 dvojl., 4°, NM.

ale již pověděla jsem v listu drahé Bohuslavy — list B. Němcové má však datum pozdější, 28/7 48, a proto jej kladu až za list poslaný Fr. L. Čelakovskému č. 29; *že ste spokojen byl* — viz dopis Fr. L. Čelakovského B. Němcové z 24. ledna 1848; *s mým malým příspěvkem*, jenž není dochován v rukopisu a není znám ani z otisku; *když v Praze jsem byla* — počátkem července 1848 při stěhování ze Všerub do Nymburka, do nového místa Josefa Němce; *s panem Hodžou* — Michalem Miloslavem Hodžou (1811—1870), ev. farářem v Lipt. sv. Mikuláši, slovenským buditelem a publicistou; *o těch horácích* — o Chodech; *Lamingar* z Albenreuthu (Lomikar), Wolf Maxmilián (zemř. 1696), známý z Jiráskových Psohlavců, utiskoval Chody a dohnal je ke vzpouře (Jan Kozina); *Co je konstituce* — vydaná 15. března 1848; *v Obrázkách* — v Obrazech z okolí domažlického v Květech 1845 a v České včele 1846—1849 (Spisy B. Němcové III, 1951, 9d.); *když jsou tatrmány* — loutky; *Tři prádelny* — t. j. Tři přadleny; *Hádanek několik pěkných* — otiskla B. Němcová v Květech 1847, buď se šifrou B. N. nebo anonymně (viz Spisy B. Němcové III, 1951, 199 d.); *správa, že budou věžnové* — v Národních novinách byla tato zpráva otištěna 17. července 1848.

29. *Antonii Čelakovské do Vratislavě z Nymburka*

28. července 1848

str. 90

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

Sněm slovanský — Sjezd slovanský — zahájený 2. června a skončený bouří 12. června; *když v Praze mlýny hořely* — v noci na 17. červen byly zapáleny dělostřelbou; *francové daremní* — panští, vrchnostenští úředníci; *po vodě* — loďkou od Smíchova; *Paní sestra Fričová... musí kalich utrpení* — její muž JUDr Josef Frič a její syn Jos. V. Frič byli pro účast v revoluci persekvováni; *že máte opět synáčka* — na Květnou neděli 16. dubna 1848 se narodil Bohuslav Čelakovský; *Lotti* — paní Karolina Staňková.

30. *Josefu Mýškovi a jeho ženě do Všerub z Nymburka*

6. srpna 1848

str. 93

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

zajel si do svého domova — do Nového Bydžova, svého rodiště; *paní komisarová... bez toho u Vás zůstává* — žena komisaře, který byl přeložen z Nymburka na místo Němcovo do Všerub; *radní Havelka*, Matěj (1808—1892), magistrátní rada, český spisovatel; *Slavische Centralblätter* — vydávané hornolužickým buditelem a spisovatelem Janem Pětrem Jordanem (1818—1891) po jeho nuceném přesídlení do

Prahy v letech 1848—1849; *Weinhuberová* — sestra paní Myškové *Pepša* — dcerka lékárníka Myšky, provd. později za gymn. řed. Jana Říhu v Jindř. Hradci; *pana Veisla* — t. j. Weisela, viz. pozn. k dopisu č. 19; *Panu páterovi a panu faráři* — všerubskému kaplanu Felixu Meerwaldovi a faráři Aloisu Marxovi; *Zemanovi* — Karel Zeman, finanční dozorce ve Všerubech; *Panímáma Nany* — matka Josefa Němce Anna z Nového Bydžova; *Du* .— zkratka: Do ucha, douška.

31. *Jaroslavu Pospíšilovi do Prahy z Nymburka 9. srpna 1848* str. 96
Orig.: 1 dvojl., 8°, na str. 4. adresa. NM.

bratr mého muže — snad Vavřinec Němec, hospodský v Novém Bydžově; *Dr. Čejka... před svým odjezdem do Vídně* — na říšský sněm v červenci 1848; *Napoleona* — práce Jakuba Malého, vydaná J. Pospíšilem r. 1848—1849; *Zábavné biblioteky* — Biblioteka zábavného čtení, redigovaná Jakubem Malým; *Poutníka od Malého* — časopis Poutník v III. ročníku r. 1848 redigoval Jakub Malý.

32. *Janu Konopovi do Mrákova z Nymburku 25. září 1848* str. 98
Orig.: 6 ll., 8°. NM.

dva velmi šlechetní mužové — duchovní správce evangelického sboru v Bošíně (severně od Nymburka) Samuel z Tardy (1796—1868), který psával pod svým jménem i pod pseudonymem Bošínský, a snad jeho bratr Štěpán Tardy, tehdy evangelický farář ve Chlebích, hodinu cesty severně od Nymburka; *Matěj Havelka* — v dopise je *Haka*, slovo *Havelka* se dostalo B. Němcové na konec stránky, napsala Ha-, obrátila, ale pak pokračovala na druhé straně jen: *ka*; viz pozn. k dopisu č. 30; *Noviny* — Národní noviny Havlíčkovy; *na Pražském hradě* — v klášteře Svatojiřském byli vězněni revolucionáři z r. 1848; *Fastr, Petr* — viz pozn. k dopisu č. 27; *spiknutí* — t. zv. „široce rozvětvené spiknutí“, které si vymyslíly vládní kruhy rakouské, aby mohly zatýkat a persekvovat.

33. *Antonii Čelakovské do Vratislavě ze Zaháně 28. října 1848* str. 102
Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

s levicí frankfurtskou a vídeňskou — německá sněmovní většina, která chtěla spojit všechny Němce ve vševládne Německo a s nimi bezohledně i jiné, poddanské národy rakouské; Němci seděli ve vídeňském parlamentě na levici; *pan švagr* — MUDr Václav Staněk, poslanec sněmu vídeňského, za říjnové revoluce Vídeň opustil, jeho jméno nalézáme na zápisu o poradě českých říšských poslanců v pražské Městanské besedě (viz J. J. Toužimský, Na úsvitě nové doby, 1898,

str. 732), když opustili Vídeň; *list, který jsem psala již z Nymburka* — z 27. července 1848; *Od sestry Marie* — provdané Michenetové.

34. *Boženě Staňkové do Prahy z Nymburku 30. ledna 1849* str. 107
Orig.: 1 dvojl., 8°, NM (sbírka Richarda Morawtze).

Dopis je psán dceři Staňkových, ač adresa je psána na matku; snad byl připojen i dopis pro paní Karolinu Staňkovou, nedochovaný.

za obstarání vzorů — t. j. vyobrazení národního kroje; Božena Němcová byla v komisi, která měla vytvořit národní kroj, společný všem Čechům, ale schůzí a prací se pro nepřítomnost v Praze neúčastnila (viz Národní noviny z 20. srpna 1848); *iluminované* — kolorované, barevné; *matička milá* — paní Karolina Staňková; *Psala jsem do Vratislavy* — list paní Čelakovské z 16. února 1849; *spolek Slovanek* — viz Čeněk Zíbrt, *Sestry Slovanské*, Květy 1907; *Vášim ženichem* — Božena Staňková se provdala teprve později, r. 1856, za ing. Josefa Šetlíka.

35. *Antonii Čelakovské do Vratislavě z Nymburku*
16. února 1849 str. 109

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM. Dopis není dochován celý.

že má náš... Čelakovský dostat se do Prahy — 24. dubna 1849 byl Fr. L. Čelakovský jmenován řádným profesorem slovanských literatur na universitě pražské; *z České historie* — t. j. z českých dějin, Božena Němcová nemyslí konkrétně knihu, která by se tak nazývala; *v Spolku Slovanek* — viz poznámku k dopisu předešlému; *v Národní Obraně* — v Národní gardě; *škoda, přeškoda, když těch šajnu není* — Božena Němcová parafrasuje báseň Fr. L. Čelakovského „Radost a žalost“ z „Ohlasů písní českých“ (1839): „ach škoda, přeškoda, že kořínků nemá“.

36. *Karlu Havlíčkovi Borovskému do Prahy z Nymburka*
10. srpna 1849 str. 112

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

přiložený článek — „Z Nymburka“, otištěný pak v Havlíčkových Národních novinách 14. srpna 1849; *zdejší pan děkan a jeden kaplan* — Antonín Zych a Jan Holub; *u Hoffmanna* — Jan Hoffmann měl obchod s hudebninami a uměleckými výrobky v Praze I., Malá jezuitská ul. č. 147-I (dnes Karlova ul.); *Nepopustíme!* — toto heslo je reprodukováno na portrétu Karla Havlíčka jako faksimile jeho rukopisu; *co těm biskupům* — článek Karla Havlíčka Biskupský zákaz Národních novin z 22. července 1849; *Wer ist das... Kdo je to?... Ale to je ten chlap*

Havlíček... Tomu bych dal pár.... Ano, ano, toho člověka by měli pověsit...; *sedmašedesátka* — sedmašedesát pražských měšťáků podalo 5. července 1848 Thunovi a Windischgrätzovi adresu, v níž žádali, aby stav obležení jako záruka pořádku nebyl odvoláván; sedmašedesátka se stala ihned potupným znamením, jež bylo sedmašedesátníkům a vůbec reakcionářům psáno na vrata; *der stifet*... ten způsobí svými Novinami ještě největší neštěstí, ten buřič; *na průmyslní školu, v Domažlicích* — viz pozn. k dopisu č. 24; *Vaši manželce* — Julii, rozené Sýkorové.

37. Janu Karlu Rojkovi do Bohuslavic z Nymburka

14. srpna 1849

str. 114

Orig. byl podle Marie Gebauerové a Zd. Záhoře spálen, opis měla v majetku A. Hartmannová v Praze XII. Otisk náš podle G I 140.

strýc... *ze vsi Domašina* — bratr maminky B. Němcové, paní Terezie Panklové, syn „babiččin“ Kašpar Novotný, tkadlec ze vsi Domašina u Dobrušky; *páteru Rožšlapilovi* — viz pozn. k dopisu č. 14; *zkažený student* — Kašpar Novotný zběhl ze studia na gymnasiu v Rychnově (viz Miloslav Novotný. Život Boženy Němcové I., 1951).

38. Antonii Čelakovské do Prahy z Nymburka 10. září 1849 str. 116

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

paní sestra Tvá — Karolina Staňková; *chlapec že mi stonal* — Jaroslav, viz dopis Josefu Myškovi z ledna 1850 (č. 43).

39. Františku Matouši Klácelovi do Brna z Nymburka

před 20. zářím 1849

str. 118

Orig. nedochován. Jediný zlomek z rozsáhlé nedochované korespondence B. N. s Klácelem, citát, jež uvádí F. M. Klácel v svém tištěném listu „přítelkyni“ v Moravských novinách, čís. 216 z 20. září 1849.

40. Kateřině Lauermannové do Prahy z Nymburka

8. listopadu 1849

str. 119

Orig.: 1 dvojl., 8°. Majetek Olgy Votočkové-Lauermannové.

Tvoje matinka — paní Jungmannová; *paní sestře* — Anně (nar. v Litoměřicích 1808), provdané za ingrosátora zemských desek Antonína Musila.

41. *Dr Václavu Staňkovi do Prahy z Nymburka*

18. listopadu 1849

str. 121

Orig.: 1 dvojl., 8°. NM (sbírka Richarda Morawtze). Dopis má dataci 18 $\frac{18}{19}$ 49, což by mohlo znamenat, že byl dopis psán v noci z 18. na 19. den neudaného měsíce; 1 v 19 se zdá přetržena, takže lze čísti i $\frac{18}{9}$, ale je také možné, že 19 napsala B. N. místo 11; G I 147 uvádí datum 18. listopadu 1849.

u kamerálního raddy Šerla — vrchní finanční rada Felix Scherl v Praze; *mrzákem zůstane* — Dora Němcová byla opravdu chorá a mrzák po celý svůj život, i jako učitelka v Jičíně; *na Červenou* — t. j. červenou nemoc, úplavici, dysenterii; *Rieger z Paříže* — v „Příspěvcích k listáři Dra Frant. Lad. Riegra“ (1924, str. 50 d.) jsou otištěny obsáhlé listy Riegrovy z Paříže, počínajíc 17. květnem 1849; většinou jsou adresovány Fr. Palackému, ale také Karlu Havlíčkovi a dr. Adolfu Pinkasovi; Božena Němcová snad znala dlouhý dopis, poslaný r. 1848 dr. Staňkovi z Neapole, a proto se domnívala, že Rieger podobně koresponduje se Staňkem i z Paříže; *Paní Kulichová* — Anna, známá B. Němcové z Nymburka, majitelka mlýna na „Na baště“; *Má starost s pánem* — t. j. s dr. Václavem Staňkem, jemuž B. Němcová tento dopis píše; *Božence* — dceři Staňkových; *od „Belageruňku“* — od „obležení“, jež bylo vyhlášeno 10. května 1849 pro Prahu a okolí, pro tři česká pevnostní města a také pro Jaroměř; stav obležení potrvál, dokud nebylo skončeno vyšetřování o „široce rozvětveném spiknutí“.

42. *Janu Konopovi do Mrákova z Nymburka 26. ledna 1850* str. 125

Orig.: 1 dvojl. a 1 l., 8°, NM.

kastorový cylindr — cylindr s dlouhým vlasem; *mého muže nezvolili* — viz pozn. k dopisu č. 27; *sedmašedesátníkům* — viz pozn. k dopisu č. 36; *Krejčí* — v letech 1850—1851 působil na Chodsku podle „Catalogu cleri“ diecése budějovické jediný kněz toho jména, ve Volmavě: Antonín Krejčí; *Hiršovští jesuité* — z Hiršova, snad myslí B. Němcová tamní kněze faráře Kašpara Černého a kaplana Gabriela Schneidra; *klášter* — B. Němcová buď myslí klášter augustiniánský v Domažlicích (kde měla nepřítelku převora Jakuba Hackla), anebo kapucínský klášter v Horšově Týně; *u pana... Šumavského* — Josefa Franty Šumavského, viz pozn. k dopisu č. 8; *to je mizera* — patrně: to je mizeria, mizerie; *Slavie* — t. j. „Slavia“, vydala r. 1849 v Praze „Slovanský zpěvník“; *Pfr. Klácel* — Profesor Klácel vydal „Listy přítele k přítelkyni o původu socialismu a komunismu“, viz Seznam adresátů; *stryc*

rychtář — viz Seznam adresátů, heslo *Konopa, Jan*; *pan Švarzenberg* — kníže Felix Schwarzenberg (1800—1852), jenž od r. 1848 stál v čele rakouské vlády; *pan páter* — v Mrákově, kde byl Jan Konopa, byl farárem tehdy Jakub Jankovský.

43. *Josefu Myškovi do Všerub z Nymburka po 28. lednu 1850* str. 129
Orig.: 1 dvojl., 8°, NM. Dopis bez data, Zdeněk Záhoř shodně s Janem Říhou (ČČM, 1920, s. 132 d.) datuje: Po 9. červnu 1849; Prošek datuje: mezi 19. lednem a 8. únorem 1850, podle zmínky o cestě K. Havlíčka do Vídně datují přesněji.

o úmrtí mého bratra ve Vlaších — nejstaršího bratra B. Němcové Jana, vojáka sloužícího v rakouských posádkách v Itálii; *z Pepinky* — dcery lékárníka Myšky; *Marinka* — druhá dcera Myškových (provd. pak za prof. Josefa Kopeckého v Pisku: *dědič* — syn Karel, předčasně pak zesnulý; *za to mů...* — zde je z rodinné choulostivosti ustřížena část dopisu; podle souvislosti napsala zde asi B. Němcová: *za to můžete poděkovat, půjde-li to tak dále...*; *Jarouš...* — k smrti nemocen byl na podzim r. 1849; *Hynek je... od prázdnin v Praze* — t. j. od podzimu 1849, viz o obojím dopis předcházející; *Národní noviny* — byly zastaveny 17. ledna 1850; *Havlíček byl ve Vídni* — 28. ledna 1850 psal svému bratru Františkovi: „Nyní jedu dnes do Brna a do Vídně pokusit se o to, co se dá dělat“; „*Union*“, německy psaný deník, orgán české strany národně liberální, vydávaný Dr Janem Pětrem Jordánem a redigovaný postupně Dr Aug. Smetanou, Dr Vilémem Gablem a Dr A. Springrem; zastaven byl vládou 12. listopadu 1851; *Presse* — vídeňský deník, který po zastavení byl koncem r. 1849 přenesen do Brna; *Gleichberechtigung* — rovnoprávnost všech národů v Rakousku; *pan Rank* — viz pozn. k dopisu č. 19; *Pana Veisla* — viz pozn. k dopisu č. 19; *Nany* — sestra Josefa Němce Anna z Nového Bydžova; *panímáma* — matka Josefa Němce Anna.

44. *MUDr Janu Dlabačovi do Nymburka z Liberce*
27. května 1850 str. 132

Orig.: 1 dvojl., 4°, majitelka pí Marie Herlesová v Praze; dopis je dochován neúplný.

sotva již... otce uvidím — Jan Pankl umřel 28. června 1850; *Kräuterkur* — bylinková kura, bylinkové léčení; *do Českého Dubu* — u Liberce; *měli jsme špatný, studený byt* — není zjištěno, kde Němcovi měli v Liberci svůj první byt; *na předměstí Christianově* — ani druhý byt liberecký není přesně lokalizován; *an teď všecko... připlácí* — protože teď všecko... zdražuje; *od Prokše* — Antonína (1804—1866), varha-

níka, bratra Josefa Proksche (1794—1864), hudebního pedagoga, slepého pianisty, učitele B. Smetany a j.; *Dusbabová* — Němcovi udržovali s rodinou vrchního komisaře Dusbaby styky přátelské i po odjezdu z Nymburka; *do Chleb* — vesnice severně od Nymburka, kde působil Štěpán z Tardy; viz pozn. k dopisu č. 32; „*však na pány v krytém voze...*“ — poněkud pozměněný citát z básně Fr. L. Čelakovského „Pocestný“ (Ohlas písní českých, 1839); *klausura* — život v uzavřených, laikům a zejména ženám nepřístupných prostorách kláštera; *breviaše* — breviáře; *odprošovat se* — dovolovat se, chtěl-li vyjít z kláštera; *Thun*, Lev hrabě T. — ministr kultu a vyučování; *Smetaná*, Dr Augustin (1814—1851) — kněz řádu křižovníků s červenou hvězdou, filosof, r. 1848 děkan filosofické fakulty; vystoupil z řádu a církve a oddal se žurnalistice a vychovatelství; *Bildung* — vzdělání; *bümsches Pack*, *Gesindel*, *Diebe* — česká sebranka, holota, zloději.

45. *Josefu Branislavu Menclovi do Prahy z Liberce*

18. července 1850

str. 136

Orig. 1 l., 8°, NM. (Archiv Umělecké besedy.)

paní vrchní komissarová — Dusbabová v Liberci; *k panu Šumavskému* — Josefu Frantovi Šumavskému, u něhož bydlil její syn Hynek, studující v Praze, viz pozn. k dopisu č. 8.

46. *MUDr Janu Dlabačovi do Nymburka z Liberce*

6. srpna 1850

str. 137

Orig.: 1 dvojl., 8°, majetek paní M. Herlesové v Praze.

Waldschlüssel — Waldschlösschen v Lobendavě u Šluknova; *Šafgotšovi* — A. A. hrabě Schaffgotsch, biskup brněnský, o něm Karel Havlíček v „Slovanu“ z 13. července 1850 („Pozorovatel politický“); *Slovan* — K. Havlíček jej počal vydávat v Kutné Hoře 8. května 1850; *Jak se rozloučil Havelka* — Matěj Havelka byl v červnu 1850 jmenován přísedícím soudu v Rakovnici; *Černých* atd.: rodiny, s nimiž se B. Němcová stýkala, Černých, Fleišmannů a Všetečků, byly navzájem spřízněny, magistrátní rada Vincenc Gabriel byl kolegou Matěje Havelky v úřadě; *Katinku* — dceru Dlabačovu, provd. pak za archi-váře a historika Josefa Emlera.

47. *MUDr Janu Dlabačovi do Nymburka z Liberce*

2. listopadu 1850

str. 139

Orig.: 1 dvojl., 8°, majetek pí M. Herlesové.

matka — paní Marie Dlabačová; *paní švakrová* — Marie, žena bratra

Dlabačova Vojtěcha, řezníka, rozená Zedrichová; *Ta volba u vás...* snad volba purkmistra, jež měla podle Jana Vondráčka (Božena Němcová v Nymburce, 1913) všelijaké průtahy; *Havelkovic v Rakovníku* — viz pozn. k dopisům č. 30 a 32; *Chlapce* — Hynka a Karla; *do ciziny* — do Uher; *Purkyněho* — Jana Ev. Purkyni; *Hanuše i rodinu* — prof. Ignáce J. Hanuše, jeho choť se jmenovala Laura, jeho dcera Klementka; *s Kollárem* — s básníkem Janem Kollárem, který se vracel ze svých staroslovanských studií z Německa; *Klácel nemůže se od té redakce vypravit* — od redakce Moravských novin; *polibte Katinku* — Kateřina, dcera Dlabačova.

48. *Karolině Staňkové do Prahy z Liberce po 7. listopadu 1850* str. 142
Orig.: 1 dvojl. a 1 l., 8°, majitel ing. Ivan Šetlík v Praze.

Stellwagen — dostavník; *dle Havlíčkové raddy* — myslí snad B. Němcová „Nepopustíme“ (viz pozn. k dopisu č. 36); *v Pražských Novinách* — v Prager Zeitungu 7. listopadu 1850; *z Kateřinek* — z blázince (z bývalého kláštera sv. Kateřiny na horním Novém městě, v Kateřinské ulici, byl vytvořen blázinec); *v Hessích* — v Hessen-Kasselsku, do jehož vnitřních poměrů a sporů zasáhlo vojensky Rakousko; *Hanušovic* — rodina univ. prof., filosofa Ignáce J. Hanuše; *v... Gesellschaftech* — ve společnostech, ve společenských zábavách; *panu profesoru Purkyně* — Janu Ev. Purkyňovi; *Katinku* — paní Kateřinu Lauermannovou; *mé ubohé Tonince* — paní Čelakovské, jež se blížila k svému konci; *máš sekretářku doma* — dceru Boženu Staňkovou.

49. *Aloisu Vojtěchu Šemberovi do Vídně z Liberce*
17. listopadu 1850

str. 146

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

In seinem Amte... — V svém úřadu je rádný, přesný, obratný, nikdo mu nemůže nic vytýkat, je to dobrý úředník, ale je neklidná hlava, přepjatý Čech; stará se o věci, o něž se úředník nikdy nemá starat v státních záležitostech; do náboženských věcí se pleťe — hlavně národní snahy, svobodomyšlné myšlenky jsou věci, o něž se císařský úředník nikdy nemá starat, a když toho nenechá, uvidí, jak to s ním dopadne; *600 sty* — tak píše B. Němcová ve spěchu místo 6 sty; *Břetislavi* — Bratislavy; *Pan Kollar* — viz pozn. k dopisu č. 48.

K dopisu připsal Fr. M. Klácel doporučení: Prosím Vás, nehněvejte se, zdali jsem hřešil rozhárav v Boženě důvěru k Vám větší, nežli ku všem jiným mužům. Třeba učiní p. Kollár, co zde tato výborná žena žádá; co nejdříve budu psáti obšírněji.

50. *Karlu Jaromíru Erbenovi do Prahy z Liberce*

21. listopadu 1850

str. 149

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

v *Žitavě* — město v Německu, v Horní Lužici, poblíž hranic Čech; *s jistým Morávkem* — Karlem Gottliebem Morávkem; v České Skalici je zachován jeden jeho dopis, psaný B. Němcové 12. prosince 1850; *Oibín, Ojbín* — hora v Československém Švýcarsku; *postilla... Martina Filadelfa (Philadelfa) Zámrského* — Josef Jungmann, Historie lit. české, 1849, odd. IV., č. 1555; *Pravidla služebnosti... Tobiáše Závorky Lipenského* viz Josef Jungmann, Historie lit. české, 1849, IV. odd., č. 1748 („Pravidlo služebnosti církevních...“); *od městského písaře Vubína* — velké písmeno v násloví tohoto jména je v rukopisu nečitelné.

51. *Veronice Vrbíkové do Brna z Liberce 25. listopadu 1850* str. 151

Orig.: 1 dvojl., 8°, a obálka, NM.

do našeho spolku bratrského — do Českomoravského bratrstva; viz pozn. k heslu *Klácel* v Seznamu adresátů; *dcera profesora Lorenze* — kroměřížského učitele F. M. Lorenze; *aus der bessern Klasse* — z lepší třídy; *nur das gemeine Volk* — jen sprostý lid; *vzdálenou sestru* — Marii, provdanou Michenetovou; *Sestře Viktorce* — B. N. se přepsala, místo „Verunce“ napsala na obálku „Viktorce“. Fr. M. Klácel k tomu připsal tužkou: „Učinila z Vás Viktorku, to jest tolik jako vítězství, to neškodí. Rád bych zvěděl, co ta naše sestra píše. Napište mi, kdy bych mohl mluvit s Vámi. Snad by jste příležitostně mohla staviti se v redakci. Aneb mi pište a já zase odepíšu.“ Klácel tu myslí redakci Moravských novin v Brně.

52. *Anně Hlavsové v Praze 18. ledna 1851*

str. 157

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM. (Archiv J. V. Friče).

53. *Lauře Hanušové v Praze na začátku r. 1851*

str. 158

Orig. byl podle M. Gebauerové a Zd. Záhoře v majetku paní Lancové. Otisk podle G III 247.

bratr Hanuš — bratr z Českomoravského bratrstva prof. I. J. Hanuš, muž Lauřin.

54. *Veronice Vrbíkové do Brna z Prahy 22. ledna 1851*

str. 159

Orig.: 1 dvojl. a 1 l., 8°, NM.

Tvou Marii — zesnulou sestru Veroniky Vrbíkové; *až pojedu do Uher* — za mužem do Miškovce (Miskolcz); *moje babička* — Magda-

lena Novotná z „Babičky“; *Spisy Tylovy* — podle tradice se dostaly B. Němcové po prvé do rukou v Polné, tedy v l. 1840—1842; *o tom ústavu dívčím paní Amerlingové* — ženy pedagoga Karla Slavoje Amerlinga; viz pozn. k dopisům č. 1, 23 a 64.

55. *Václavu Hankovi v Praze 27. ledna 1851* str. 162

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

Včelu — Českou včelu, do níž B. N. přispívala *Obrazy z okolí domažlického a Dopisy z Lázní Františkových* (*Spisy III*, 1951, 39 d.);

56. *Janu Helceletovi do Brna z Prahy po 7. únoru 1851* str. 163

Orig.: 1 lístek, 11·2×14 cm. Datuji jako odpověď B. N. na dopis J. Helceleta ze 7. února. V majetku PhMr Mojmíra Helceleta v Brně.

Bratru Ivanu — tak říkala B. Němcová Helceletovi místo „Janu“; *ztrátu Tvého milovaného dítěte* — dcery Lidušky, jež zemřela v únoru 1851 na zádušný kašel; *co mi otec milovaný zemřel* — 28. června 1850; *s Klementkou* — s dcerou prof. I. J. Hanuše a Laury Hanušové; *Mikšiček* — Matěj (1815—1892), sběratel pohádek a pověstí moravských; *Veronika Vrbíková* se za něho provdala; *že jí brzy uvidím* — cestou do Uher za mužem 24. dubna 1851.

57. *Veronice Vrbíkové do Brna z Miškovce 13. května 1851* str. 165

Orig.: 1 lístek, 12°, NM.

Jak se mi daří — v Miškovci v Uhrách; *do Lednice* — na řece Dyji v okrese mikulovském.

58. *Aloisu Vojtěchu Šemberovi do Vídně z Miškovce 13. května 1851* str. 166

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

z jistých příčin — patrně šlo o prosebnou návštěvu u odpovědných vysokých úředníků, aby se Josef Němec dostal z maďarského Miškovce do krajiny slovenské.

59. *Janu Ev. Purkyňovi v Praze 6. června 1851* str. 168

Orig. podle M. Gebauerové a Zdeňka Záhoře byl v majetku pí A. Svobodové v Praze. Otisk podle G I 193.

100 *zl. stří.* — stříbra; *Ta kniha je od Klácela* — jde o anonymní práci Klácelovu, patrně o Listy přítele k přítelkyni o původu socialismu a komunismu (1849).

60. *Aloisu Vojtěchu Šemberovi a jeho choti do Vídně z Prahy*
25. června 1851 str. 169
Orig.: 1 dvojl. a 1 l., 8°, papír s modrou frakturovou iniciálou B. Museum ve Vysokém Mýtě.
Panu Beckovi — Josefu (1814—1887), úředníku, později radovi nejvyššího soudu ve Vídni; *rodině Kollarové* — rodině Jana Kollára; ... *že chlapec již mrtev bude* — B. Němcová spěchala do Prahy, kde se jí těžce roznemohl syn Jaroslav; proto se nezastavila tentokrát ani u přátel v Brně, u Klácela, Vrbíkové, Helcelety; *dobré Vaše dítky* — Zdenku a Vratislava Kazimíra, pozdějšího důvěrného přítele Jana Nerudy; *escharpu* — šerpu, šál; *Zdenčička* — dcera prof. A. V. Šembery; *rukopis Máchův* — nevíme, o který rukopis Máchův šlo.
61. *MUDr Antonínu Klementovi do Domažlic z Prahy*
26. června 1851 str. 172
Orig.: 1 dvojl., 8°, papír s frakturovou iniciálou B, NM.
svornost, „*ta mocná páska*“ — začátek písně „*Svornost*“ Fr. Láblera na slova Václava Filípka (1805—1851).
62. *Janu Helceletovi do Brna z Prahy 29. července 1851* str. 174
Orig.: 1 dvojl., 8°. V majetku PhMr Mojmíra Helcelety v Brně. Záhoř chybně v soupisu dopisů datuje 21. červencem.
pro kalendář — Koledu, redigovanou J. Helceletem; *slíbenou pohádku Viktorku*, která pak vyšla v Koledě na r. 1852, tedy ještě r. 1851; *potkala jsem Hynka* — prof. Ignáce J. Hanuše; *ve vašem spolku* — v Českomoravském bratrstvu; *s Laurou* — paní Hanušovou; *u Lotty* — u paní Staňkové; *na venek do Plzenska* — tato cesta B. Němcové se neuskutečnila.
63. *Janu Helceletovi do Brna z Prahy 11. srpna 1851* str. 177
Orig.: 1 dvojl., 8°. V majetku PhMr Mojmíra Helcelety v Brně.
v Záběhlicích u Laury — u Hanušů, v pražském předměstí Záběhlicích; *Hynkův dábelský rozmar* — prof. Ign. J. Hanuše; *Neviděla jsem H.* — prof. Hanuše; *s Němcem* — s mužem B. Němcové Josefem Němcem, který měl přijet z Miškovce na dovolenou do Prahy; *Viktorka* — pohádka, viz pozn. k dopisu předešlému; *obyčejně se nepodpisuju* — přiznání, jež nám slibuje ještě možnost nalézt doplňky k dílu Boženy Němcové; *mám ject do Domažlic* — viz pozn. k dopisu předešlému; *povýšení mého muže* — na vrchního komisaře; *Volka-meria* — japonica, Clerodendron; *Verbina* — Verbena officinalis, sporýš lékařský.

64. *Aloisu Vojtěchu Šemberovi do Vídně z Prahy*

18. srpna 1851

str. 180

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM. Podpis Božena Němcová je psán cizí rukou, nejdříve tužkou, pak vše obtaženo inkoustem. Dopis není dochován celý.

do Ďarmot Balassi — do Balašských Ďarmot; *Konečný*, Jan (1815 až 1887), spisovatel a učitel češtiny ve Vídni; *p. Beckovi* — viz pozn. k dopisu č. 60; *Thun* — viz pozn. k dopisu č. 44; *Amerling* — Karel Slavoj; *jeho paní* — viz pozn. k dopisům č. 1, 23 a 54.

65. *Veronice Vrbíkové do Brna z Prahy v II. půli srpna 1851* str. 183

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

můj syn — Hynek; *v Třebové* — v lázních na Horách Matky boží u České Třebové; *na Mniší hoře* — u Brna, oblíbeném vycházkovém místě brněnských členů Českomoravského bratrstva.

66. *Veronice Vrbíkové do Brna z Hor Matky boží u České Třebové*

7. září 1851

str. 184

Orig.: 1 lístek, 12°, NM.

krajíc chleba... namazaly studentským — snad nějakými povidly; *panu Matouši* — Fr. Matouši Klácelovi.

67. *Johaně a Žofii Rottovým do Prahy z Hor Matky boží u České Třebové 10. září 1851* str. 185.

Orig.: 1 dvojl., 8°. Museum Karoliny Světlé v Českém Dubě.

přítele zábavného — Fr. Matouše Klácela; *ze Šárky* — z oblíbeného výletního místa Pražanů; *Marie* — služka u Němcových Marie Votová, dcera nymburského krejčího Antonína Wotta; *pantafír od eibersonu* — partafír od ajziponu, ajznpou (z německého Parteführer od Eisenbahnu), vedoucí party, skupiny dělníků na dráze; *Ty dva svátky* — dva svátky mariánské 8. a 12. září; *tři pražské studenti... slečinka... gouvernantka* — Hynek, Karel, Jaroslav, Dora a Marie Votová; *Marie ztrácí nečistou pleť* — Marie Votová; *Jindřicha* — bratra sester Rottových; *Fabkovič* — Skender Fabkovič, chorvatský spisovatel; *rozloučil se s Hynkem* — se synem Němcové, který jel před ostatními, nejdříve do Brna a pak s Klácelem na Hory Matky boží; *Abschiedsbrief* — dopis na rozloučenou.

68. *Veronice Vrbíkové do Brna z Prahy 25. října 1851* str. 187

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM. Přípisek na 4. str. německého dopisu, jež Veronice Vrbíkové 25. října 1851 psala Eliška (Elise) Haudová, jež se

chtěla stát členkou Českomoravského bratrstva; byla později vychovatelkou ve Vídni.

steif — německy: stroze, dřevěně; *Mínu* — Fischerovou, přítelkyni F. M. Klácela.

69. *Aloisu Vojtěchu Šemberovi do Vídne z Prahy*

5. listopadu 1851

str. 188

Orig.: 1 dvojl., 8° a příloha s jazykovými poznámkami (2 dvojl. a 2 listy). Museum ve Vysokém Mýtě.

v příložených listech — zde tyto jazykovědné poznámky B. Němcové nepřetiskujeme, otisk viz ve Spisech B. N. III, 165 d.; *Zdenčička a Vratislávek* — viz pozn. k dopisu č. 60; *Havlíčkův proces* — v Kutné Hoře pro články v jeho Slovanu; Havlíčkovým obhájcem byl JUDr. Josef Frič; viz Petra Miloslava Veselského „Karla Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud“, Kutná Hora 1889; *S tou koledou* — Jan Helcelet píše B. Němcové 1. listopadu 1851, že brněnský biskup Ant. Arnošt hrabě Schaffgotsch vydal proti Koledě oběžný list; ale srovnalo se to opravdu: kalendář Koleda na r. 1852 vyšel (musel tedy vyjít už r. 1851) a v něm pohádka B. Němcové O Viktorce; *Svoboda z Vídne* — J. V. Svoboda, zpěvák a člen dvorní opery ve Vídni, sestavil pro Čechy a Moravu divadelní kočovnou společnost a r. 1851 zahájil hry v Karlíně; *Veruna* — rodná sestra Fr. M. Klácela, nikoli tedy jeho sestra z Českomoravského bratrstva Verunka (Veronika) Vrbíková, jež na Hory Matky boží nepřijela; *Kollarovic* — rodina Jana Kollára; *p. Beckovi* — viz pozn. k dopisům č. 60 a 64.

70. *Veronice Vrbíkové do Brna z Prahy 14. listopadu 1851* str. 191

Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.

Elišky — Haudové; viz pozn. k dopisu č. 68; *na mniší horu* — na Mniší horu, viz pozn. k dopisům č. 65 a 68; *bojím se zrovna vyslovit to* — snad už tušila B. Němcová, že je nemocna rakovinou; *pana Mikšička* — viz pozn. k dopisu č. 56.

71. *Veronice Vrbíkové do Brna z Prahy v zimě r. 1851* str. 193

Orig.: 1 lístek, 8 × 11,2 cm, v obálce s adresou *Panně Verunce* rukou F. M. Klácela. NM.

dvě sestry — Johana a Sofie Rottové; *Mína* — Fischerová — viz pozn. k dopisu č. 68; *po mniší hoře* — t. j. po Mniší hoře, viz pozn. k dopisu č. 65.

72. *Johaně Rottové v Praze 23. listopadu 1851* str. 194

Orig.: 1 dvojl., 8° Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu; Zde-

něk Záhoř datuje po 23. listopadu. Datují podle dne zasnoubení J. Rottové.

Rozmilá nevěsto — Johana Rottová se zasnoubila s prof. Petrem Mužákem 23. listopadu 1851; *S Lb-m* — s MUDr Vilémem Dušanem Lamblem, viz pozn. v Seznamu adresátů.

73. *Veronice Vrbíkové do Brna z Prahy v II. půli prosince 1851* str. 195
Orig.: 1 list, 11 × 13,9 cm, NM.

učit rusky — slavista prof. A. Matzenauer a MUDr Terebelski v kroužku vyučovali soukromě ruštině; *Rittersberg* — Ludvík Ritter z Rittersbergu (1809—1858), hudebník, publicista, známý zejména svým „Kapesním slovníčkem novinářským“ (1850).

74. *Janu Helceletovi do Brna z Prahy 17.—20. prosince 1851* str. 196
Orig.: 2 dvojl., 8°. V majetku PhMr Mojmíra Helceleta v Brně.

Dr Lambl — viz pozn. v Seznamu adresátů; *pro M.* — pro Matouše, Fr. M. Klácela; „*hora*“ — Hory Matky boží u České Třebové; *že byl H. u mě* — prof. I. J. Hanuš; *ноц на хорыхц* — tak přepsala B. Němcová azbukou — tajným písmem! — slova „noc na horách“; *jak to bude s Novinami* — s Moravskými novinami, v nichž byl F. M. Klácel redaktorem; *Bocaccia* — Dekameron, sbírku italského mistra renesančních povídek Giovanna Boccaccia (1313—1375); *Slovník encyklopaedický* — jenž začal vycházet teprve po desetiletí (I. svazek je v ročen 1860); *Tulifantchen* — báseň K. Immermanna z r. 1829, kterou F. M. Klácel přeložil (knižně r. 1910 v „Světové knihovně“); Klácel vložil do překladu své vlastní verše, adresované Boženě Němcové; *odvezení Hav. do Tyrol* — Karla Havlíčka do Brixenu; *Hansmann*, Leopold (1823—1863), redaktor Moravských novin, přítel B. Němcové, jež si i s ním dopisovala, dramatik a povídkář, spisovatelem jménem Antoš Dohnal („První povídky hanácké“); *Laura* — paní Hanušová; *S ním?* — s prof. Ign. J. Hanušem; *Pro Koledu chystám* — snad už připravovala pro Koledu, kalendář redigovaný dr. J. Helceletem, povídku Baruška, která vyšla bez jména spisovatelčina v Koledě na r. 1853 (vydané r. 1852).

75. *Eustachu Jakobovi a Anně Rottovým v Praze 1. ledna 1852* str. 205
Orig.: 1 dvojl., 8°, Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

pan ženich — prof. Petr Mužák, ženich Johany Rottové.

76. *Johaně a Žofii Rottovým v Praze 2. ledna 1852* str. 206
Orig.: 1 l., 8°. Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

dva exempláře „Listů...“ — „Listů přítele k přítelkyni o původu socialismu a komunismu“ Fr. M. Klácela; B. Němcová cituje zde úryvek z nedochovaného dopisu Klácelova; *Ivance* — Johance, Janě Rottové, příští Karolině Světlé; *od Heineho* — od Heinricha Heina (1799—1856), nejslavnějšího mladoněmeckého básníka, učitele české generace „májové“; *Buch der Lieder* (Kniha písní, 1827); *Romancero* (1851), *Faust* (1851); *Moravské národní písně* — Fr. Sušila, jejichž první díl vyšel r. 1835, druhý r. 1840; *Handbuch der Malerei...* Rukověť malířství a poučení o kreslířství; *Moliera „Tartüff“* — slavná Molièrova veselohra „Tartuffe“ (po prvé 1664); *Starý pán a student... od Koppa* — Komický trojzpěv, hudbu složil Hynek Vojáček, vyšlo ve Vídni r. 1851; *Lamblové* — v Praze byli tenkrát dva bratři: Vilém Dušan a Jan, chemik a pozdější agronom; *s mužem* — přijel na vánoce, po Novém roce odjel za svou matkou do Nového Bydžova; *ženicha* — prof. Petra Mužáka.

77. *Anně Rottové, Johaně Mužákové a Žofii Rottové*

10. ledna 1852

str. 208

Orig.: 1 dvojl., 8°, Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

zítra do divadla — 11. ledna se hrál „Hadrník pařížský“ Felixe Pyata v překladu Jana Kašky; *na anatomii* — Vilém Dušan Lambl přednášel soukromě kroužku přátel B. Němcové o anatomii; *Ivanka Mužáková* — Johanka Rottová; *kuchání* — anatomické výklady Viléma Dušana Lambla; *u Čejky* — MUDr Josefa Čejky; *dopálil Lambl pana Tomička* — Vilém Dušan Lambl Jana Slavomíra Tomička (1806—1866), zpátečnického veršovce a publicistu.

78. *Františku Tesařovi v Praze 10. ledna 1852*

str. 210

Orig.: 1 l., 8°, Městské museum v Rokycanech.

79. *Žofii Rottové v Praze 18. ledna 1852*

str. 211

Orig.: 1 l., 12°, Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

80. *Janu Hostivítu Huškovi do Jindic z Prahy 23. ledna 1852* str. 212

Orig. podle M. Gebauerové a Zd. Záhoře byl v majetku pí Huškové v Praze. Otištěno podle Topičova sborníku 1920, roč. VII, str. 229 d.

na štemplu — s kolkem, na kolku.

81. *Žofii Rottové v Praze 28. ledna 1852*

str. 214

Orig.: 1 dvojl. a 1 l., 8°. Museum K. Světlé v Českém Dubu.

Ax шмо ђы... — srbská píseň: Ach, co chci, co chci, nespávám v noci, srdce mně hoří, muka mne moří, umřítí toužím, pro tebe, duše! *okolo Apolla* — okolo domu v Ječné ulici (č. 27 n.), kde byl hostinec a taneční místnost Apollo; *Ich werde...* Stávám se opravdu sentimentální; *s bogom* — jihoslovansky: s bohem; *Dušana* — Viléma Dušana Lambla; *báseň Heineho* — jsou to básně č. 35, 47, 48 a 49 z oddílu „Lyrisches Intermezzo“ (Lyrická mezihra, 1822—1823) „Knihy písní“ (Buch der Lieder) Heinricha Heina (viz pozn. k dopisu č. 76); otiskujeme zde český překlad Miloslava Novotného:

1 Ční smrkový strom sirý
na horách severních,
jej mrazí, jak bílým hávem
kryje ho led a sníh.

Tam zní to svůdněj stále
a všecko víří tam;
my kolem však pluli dále
zoufale v okeán.

Za palmou na Východě
jde jeho snění v dál,
jež v stesku tiše stojí
na spálené stěně skal.

4 Z pohádek kývají to
dvě ruce bělostné,
a zní to, zpívá mi to
hlas země kouzelné,

2 Já bledouckou dceru královskou
jsem viděl ve svém snění;
my seděli pod lipou zelenou,
jak do sebe pohroužení.

kde velké květy voní
ve zlatém soumraku
a k sobě hlavy kloní,
zář snubnou ve zraku, —

„Trůn nechci, jež tvůj otec má,
ní žezlo z ryzího zlata,
nechci být ani korunován,
já chci jen tebe, má zlatá.“

kde všechny stromy znějí
a pějí chórovod,
a zvučně jako k reji
zpívají vřídla vod; —

„To nejde,“ ona odpoví,
„vždyť ležím přece v hrobě,
a že tě tolik miluju,
jen v noci mohu k tobě.“

a vábí lásky zpěvy,
jakých jsi nepoznal,
že příval sladké něhy
tě rozkošnicky jal.

3 Má drahá, my s důvěrou šťastnou
usedli v lehký člun.
Kraj kolem ztich' a v noc jasnou
jsme pluli od břehu.

Ach, kéž bych tam moh' býti
a srdce těšit jen
a bolestí se zbýti,
tak šťasten, svoboden!

Tam ostrov duchů, pln svodů,
se šeril, jak měsíc svit',
do mlžných kolovodů
je slyšet hru sladkou znít.

Tu přerozkošnou zemi
v snách často vídávám,
a přijde světlo denní,
vše zmizí, klam a mam.

82. *Žofii Rottové v Praze 16. února 1852* str. 218
 Orig.: 1 l., 8°, Museum K. Světlé v Českém Dubu.
Somernachtstraum — Sen noci svatojanské, pohádková hra Williama Shakespeara, hrána tehdy v německém překladu.
83. *Žofii Rottové v Praze 29. února 1852* str. 219
 Orig.: 1 dvojl., 8°, Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.
84. *MUDr Janu Dlabačovi do Nymburka z Prahy*
 8. května 1852 str. 220
 Orig.: 1 dvojl., 8°, v majetku paní Marie Herlesové. V místech [ ] byl papír vytržen s pečeti; vytržená místa bylo lze restituovat.
colonisováním — kolonisováním; *historii Nymburka* — nevydal ji, zůstala v rukopise; *Čelakovská* — paní Antonie Čelakovská zemřela 2. května 1852; *stranu té nedůvěry* — že Dlabač o návštěvě u B. Němcové neřekl nic o připravovaném svém díle, o Historii Nymburka; *Katinku* — dceru dr. J. Dlabače.
85. *Jaroslavu Pospíšilovi v Praze 17. července 1852* str. 222
 Orig.: 1 dvojl., 8°, NM.
povídky pro děti a 8. sv. báchovek — ani jedna ani druhá práce nebyla tiskem vydána, nejsou dochovány ani rukopisy; *S knížkami* — to jde ještě o knihy, které chtěla B. Němcová před r. 1848 rozprodávat na Chodsku; viz pozn. k dopisu č. 26.
86. *Aloisu Vojtěchu Šemberovi do Vídně z Prahy*
 22. července 1852 str. 224
 Orig.: 1 dvojl., 8°. Museum ve Vysokém Mýtě.
Eliška — Haudová, viz pozn. k dopisům č. 70 a 71; *Matouš jede na čas sebou* — k této cestě Klácelově do Ďármot však nedošlo; *paní Kollarová* — vdova po básníku Janu Kollárovi.
87. *Karolině Staňkové v Praze 9. srpna 1852* str. 226
 Orig.: 1 dvojl., 8°. Orig. v majetku ing. Ivana Šetlíka v Praze.
Ráno jedu pryč — za mužem na Slovensko do Ďármot vyjela 10. srpna 1852; *ty milé ubohé sirotky* — děti Fr. L. Čelakovského z prvního i druhého manželství, po smrti otcově (5. srpna 1852) úplně osiřelé; *slečna Jonáková* — viz pozn. k dopisu č. 7.
88. *Vilému Dušanu Lamblovi do Prahy z Ďármot*
 po 10. srpnu 1852 str. 228
 Orig. fragment o 1 dvojl., 8°, NM, od neúplného začátku do (str.

231, ř. 9): s hříbětem, neboť to musí sebou kamkoli[...]; ostatek, převzatý z otisku v Nár. listech z 30. června 1920, byl podle Z. Záhoře v majetku Mileny Němcové.

maďarský Egypt — maďarští židé; *musel lézt přes lenochy* — přes opěradla lavic.

89. *Žofii Rottové do Prahy z Dármot 7. září 1852* str. 234
Orig.: 1 dvojl., 8°, a proužek 6,3 × 14,1 cm, Museum K. Světlé v Českém Dubu.

Johanka — paní Mužáková se strachovala narození svého prvního dítěte; *Jindřich* — bratr sester Rottových; *k mé tetě* — sestře Jana Pankla Kateřině (1792—1856), provdané Beierové, jež měla syna Toníka, narozeného r. 1822; *jménem dávno neslýchaným* — otec Jan Pankl jako rodilý Němec nazýval jistě B. Němcovou *Betty*; *vela roboty* — (správně vel'a) slovensky: mnoho práce; *do Šach* — do Ipolských Šahů; *do Šljače* — do Sliache; *Má milá dobrá maminko* — B. Němcová se obrací v dopise k rodičům Žofiiným; *a co Mužáček* — prof. Petr Mužák; *nezmícela* — nezmýcela — neponičila; *Waitzen, zur Beförderung nach Balasa Gyarmat* — Vácov, k dopravě do Balašských Dármot; *v němž mají stát Noviny* — t. j. novinky, nové zprávy; *P. Fingerhuta* — Ferdinanda, bratra Vojtěcha Náprstka; *Bossé* — Rudolf Heinrich Bernhard, německý spisovatel (1777—1855).

90. *Johaně Mužákové do Prahy z Dármot 19. září 1852* str. 238
Orig.: 1 dvojl., 8°, Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

maminko dobrá... viz pozn. k dopisu předešlému. *Vice-bába* — místobába, zástupkyně báby; *paní Ullmanová*, Anna, vdova po ranhojiči, pražská porodní bába; *kdybys beže mě na cestu se vydala* — kdyby v mé nepřítomnosti došlo k porodu; *z té horské cesty* — z cesty do slovenských hor; *k panu Tesařovi* — viz Seznam adresátů; *Valter* — Josef, učitel v Budči; *s těmi repetanty* — repetenty, s žáky, kteří opakují pro špatný prospěch třídu.

91. *Žofii Rottové do Prahy z Dármot 19. září 1852* str. 241
Orig.: 1 dvojl., 8°, Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

Jean Paul — vl. jménem Johann Paul Friedrich Richter (1763 až 1825), německý humorista, učitel generace „májové“; *moje domovné paní* — mé domovní, domácí paní; *barnavého (snědého) mého přítele* — Viléma Dušana Lambla; *Schoszkindel* — německy: mazlíčka, mazánka; *pana Halánka* — Ferdinanda Fingerhuta; *v Šárce* — výletním místě

u Prahy; *že jsme se brouchaly potokem* — brouzdaly; *těkvici* — tykvici, tykev; *krumple* — brambory; *Vogt, Karl (1817—1895)*, německý přírodovědec; *Zap, Karel Vladislav* — viz pozn. k dopisu č. 7; *usnešení strany divadla* — 13. září 1852 bylo koupeno stavební místo pro Národní divadlo, které bylo plánováno tak, aby mnoho nestálo (nejvýš 150.000 zl); *propadl plan velkého našeho diplomata* — Havlíčkův program velkého a skvělého Národního divadla, otištěný ve Slovanu v dubnu 1851, mluvící o nákladu 400.000 zl; *stranu uveřejnění něčeho z mých dopisů* — prof. Mužák chtěl uveřejnit cestopisné partie ze slovenských dopisů B. Němcové.

92. *Johaně Mužákové do Prahy z Dármot po 24. září 1852* str. 244

Orig.: 1 l., 8°, datuji jako odpověď na dopis Johany Mužákové z 24. září. Prošek datuje 3. říjnem, týmž dnem, jako je datován dopis Žofii Rottové (č. 93). Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

p. Ullmannová — viz pozn. k dopisu č. 90; *bledší než Řehořův* — Josef Řehoř (1799—1857), z Hýskova u Berouna, původně studující práv, pak herec a konečně kolportér knih, „soukromý jednatel“, jak si sám říkal (Květy 1847, str. 584), 1849 zatčený pro účast na spiknutí, r. 1850 odsouzený pro držení zakázaného Slovana; *jako Malypetra* — Jana, učitele tělocviku; *jako Mikovcovy* — historik a redaktor Lumíra Ferd. Břet. Mikovec (1826—1862) byl veliké postavy; *náhončí pana Erazima* — Jana Erazima Vocela (1802—1871), profesora archeologie na pražské universitě, sběratele mausejního; *Stockuhrek* — německy: stojací hodinky; *když ne Vandu...* — to a další jsou narážky na to, že paní Zapová byla rodem Polka, tedy dítě Češky má být zase pokřtěno oplátkou jménem polským, viz pozn. k dopisu č. 3.

93. *Žofii Rottové do Prahy z Dármot 3. října 1852* str. 246

Orig.: 1 dvojl., 8°, Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

pro denník — pro svůj deník, z cest B. Němcové po Slovensku máme 4 dochované zápisníky; *Sandova* — George Sand (1804—1876), oblíbená autorka B. Němcové, její obraz měla stále nad svým psacím stolem, zde snad jde o její cestopis „Lettres d'un voyageur“ (Listy cestovatelovy, 1837); *o Hanušovém spisu* — o spisu I. J. Hanuše, jde o Rozbor filosofie Tomáše ze Štítného (1852) nebo o Geschichte der Philosophie (1852); *Šljačka koupel* — Sliáčské kúpele, lázně Sliáč na Slovensku; *s hačaty* — slovensky: s hříbaty; *na ozaj* — slovensky: opravdu; *Fingerhuta* — viz pozn. k dopisu č. 91; *Marii* — Votové, služce Němcových, viz pozn. k dopisu č. 67.

94. *Johaně Mužákové v Praze 25. prosince 1852* str. 249

Orig. podle Záhoře byl u Anežky Čermákové-Slukové; podle dalších zpráv dán do musea v Litomyšli, kde je nezvěstný.

tři čtvrtě na gět — čti na devět; *Dr mě doprovodil* — Vilém Dušan Lambl; *paní Ullmanová* — viz pozn. k dopisu č. 90; *jak je Božence* — právě narozené dcerušce paní Johany Mužákové.

95. *Žofii Rottové v Praze 28. prosince 1852* str. 250

Orig.: 1 dvojl., 8°, Museum Karoliny Světlé v Českém Dubu.

Obrázek ten — jde o povídku „Pomněnka šlechetné duše“ („Rozárka“), která pak vyšla r. 1853 v Štulcově kalendáři „Poutník z Prahy“ na r. 1854; *D. — sem dnes přijde* — Dušan (Vilém Dušan Lambl); *Hynek* — syn B. Němcové; *k Jindřichovi* — bratru sester Rottových; *Ten obrázek jsem přidala na ukázkou* — v pozůstalosti Žofie Podlipské a v Museu Karoliny Světlé v Českém Dubu se tento rukopis B. Němcové nezachoval.